

การประกอบคำ

ภาษาเขมร เป็นภาษาคำติดต่ออยู่ในตระกูลมอญ-เขมร¹ ลักษณะเด่นของภาษาคำติดต่อ คือ การสร้างคำด้วยการเติมหน่วยคำไม่อิสระ (bound morpheme) ต่อหรือติดเข้ากับหน่วยคำมูลฐาน (base form) เขมรมีวิธีการสร้างคำตามวิธีการนี้ หน่วยคำไม่อิสระที่เขมรใช้นี้ 2 พวก คือ แกนหน้าศัพท์ (prefix) และหน่วยกลางศัพท์ (infix) การสร้างคำด้วยการเติมหน้าศัพท์และหน่วยกลางศัพท์ทั้ง 2 วิธีนี้ มีประโยชน์เพราะทำให้เพิ่มพยางค์ และทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางไวยากรณ์ คำสร้างใหม่จะมีหน้าที่ทางไวยากรณ์แตกต่างจากคำเดิม เช่น คำกริยาหรือกริยาคูณศัพท์เดิมจะเปลี่ยนเป็นคำนามหรือทำให้เป็นกริยากริิต เป็นต้น

การเปลี่ยนแปลงหน้าที่ทางไวยากรณ์โดยการสร้างคำเป็นเรื่องน่าสนใจ เพราะคำกริยา 1 คำ หรือ คำกริยาคูณศัพท์ 1 คำ ปัจจุบันเขมรอาจสร้างให้เป็นคำนามคำใหม่ได้ 2 แบบ

แบบที่หนึ่ง เป็นแบบเติมหน้าศัพท์ หรือหน่วยกลางศัพท์ ซึ่งเป็นวิธีการสร้างคำของภาษาติดต่อโดยเฉพาะ

แบบที่สอง เป็นการสร้างคำโดยวิธีประสมคำซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับการประสมคำที่ปรากฏในภาษาไทย

ส่วนการเปลี่ยนคำกริยา หรือคำกริยาคูณศัพท์ให้เป็นกริยากริิต คือ กริยาซึ่งมีความหมายว่า "ทำให้" นำหน้านั้น เขมรปัจจุบันก็มีวิธีการสร้างคำกริยาประเภทนี้ 2 แบบ

¹ J.M.Jacob, Introduction to Cambodian, (London: Oxford University Press, 1968), p. vi

แบบที่หนึ่ง เป็นแบบเดียวกับที่เขมรใช้ในการสร้างคำนาม คือ การเติมหน่วยหน้าศัพท์และหน่วยกลางศัพท์

แบบที่สอง เป็นการนำคำกริยา 2 คำ มาใช้เข้าคู่กัน

ในบทนี้จะพิจารณาการสร้างคำ 2 แบบ ได้แก่การสร้างคำนาม และการสร้างคำกริยากริธา เพราะเป็นแบบที่มีเหตุผลเชื่อได้ว่าเป็นแบบที่ได้รับอิทธิพลจากภาษาไทย

6.1 การสร้างคำนามด้วยการเติมหน่วยคำไม่อิสระ

การสร้างคำนามโดยการเติมหน่วยคำไม่อิสระทั้งหน้าศัพท์ และกลางศัพท์ มีดังนี้

6.1.1 การเติมหน่วยหน้าศัพท์

หน่วยหน้าศัพท์ที่เขมรใช้เติมหน้าคำกริยา เพื่อเปลี่ยนกริยานั้นให้เป็นคำนาม มี 9 หน่วย ได้แก่ กំ สี่ จนู อุง อัม รง และ รญ และมีหน่วยหน้าศัพท์เพียง 3 หน่วย คือ หน่วยคำ กัม และ บุร ที่เติมหน้าคำกริยาคุณศัพท์ได้และทำให้คำกริยาคุณศัพท์นั้นกลายเป็นคำนาม เช่น

หน่วยหน้าศัพท์	คำกริยา	คำนาม	
กัม	แบก "แตก"	กัมแบก	"สิ่งที่แตก"
สี่	แรก "หยาบ"	สี่งแรก	"สาแทรก"
จนู	ทล "คำ"	จนูทล	"ไมคำ"
อุง	รุต "สุ่ม"	อุงรุต	"สุ่มจับปลา"
อญ	โฏท "เสียบ"	อญโฏท	"ไม้หรือเหล็กที่มีปลายแหลม ใช้เสียบ"
อัม	นุก "คำ"	อัมนุก	"ข้าวเม่า"
อุม	แรก "หยาบ"	อุมแรก	"จำนวนของที่พอหยาบไปได้ เที่ยวหนึ่ง"

หน่วยหน้าศัพท์	คำกริยา		คำนาม	
รง	วาส	"วัด"	รงวาส	"เครื่องตวง"
รณ	อาร	"เลื่อย"	รณาร	"เลื่อย"

หน่วยหน้าศัพท์	คำกริยาคุณศัพท์		คำนาม	
กั	เพูริล	"นอกกริตนอกรอย"	กัเพูริล	"ผู้ที่ประพศิตนอกกริตนอกรอย"
ม	ชูร	"เปรี้ยว"	มชูร	"สิ่งที่มีรสเปรี้ยว"
ปฺร	แวง	"ยาว"	ปฺรแวง	"ส่วนยาว"

6.1.2 การเติมหน่วยกลางศัพท์

หน่วยกลางศัพท์ที่เขมรใช้เติมกลางคำกริยาหรือกริยาคุณศัพท์เพื่อให้เป็นคำนามมี 7 หน่วย ได้แก่ ะ - ห - ฌ - ัน น บ และ ม ทุกหน่วยปรากฏกลางคำกริยาได้ ส่วนที่เติมกลางคำกริยาคุณศัพท์ได้ควยมี 4 หน่วย ได้แก่ ะ - ห - ฌ และ ัน

หน่วยกลางศัพท์	คำกริยา		คำนาม	
ะ	เนูริ	"ไช"	บ่เวริ	"คนไช"
-ห	ฉาน	"กิน"	จงหาน	"ข้าวสำหรับภิกษุสามเณร"
-ฌ	เกิต	"เกิด"	กัฉิต	"กำเนิด"
-ัน	ทูล	"ทูล"	ท้ทูล	"คำที่ทูล"
น	เกย	"เกย"	เชูนีย	"หมอน"
บ	ร่า	"ร่า"	รบ่า	"การร่า"
ม	ฉีก	"ฉีก"	บฺรมีก	"ผู้ฉีก (เหล่า)"

หน่วยกลางศัพท์	คำกริยาคุณศัพท์	คำนาม
-	ขรู่าง "แรง"	กัลัง "กำลัง"
-ห	ขุส "ผิด"	กัหุส "ความผิด"
-ณ	จาส "แก่"	จันาส "ความแก่ความแก่"
-น	ทาบ "เคี้ยว"	ทันาบ "ที่เคี้ยว"

การสร้างคำนามโดยการเติมหน่วยหน้าศัพท์และหน่วยกลางศัพท์พบในเขมรทุกยุค แต่ในเขมรยุคโบราณพบคำนามที่สร้างขึ้นด้วยการเติมหน่วยกลางศัพท์มากกว่าคำที่เติมหน่วยหน้าศัพท์ คำนามที่สร้างขึ้นใหม่หลายคำปรากฏเหมือนกันทุกยุค บางคำปรากฏเฉพาะยุคเขมรปัจจุบัน และยุคเขมรกลาง และบางคำก็ปรากฏเฉพาะยุคเขมรโบราณ ตัวอย่างเช่น

เขมรยุคปัจจุบัน	เขมรยุคกลาง	เขมรยุคโบราณ
จรีน	จรีน (ราม. 1น. 54)	จรีน (จารึกเขมร. 535) "เจริญ"
จัน่า	จัน่า (จูบาบ. น. 5)	จัน่า (จารึกเขมร. 235) "การเข้า"
จุมเวียง	จุมเวียง (ราม. 1น. 44)	จัมยง (จารึกเขมร. 809) "ผู้ร้องเพลงหรือทักทาย"
-	-	บเมก (จารึกเขมร. 809) "ผู้เป่า"
-	-	ณาร (จารึกเขมร. 238) "สิ่งทีวาร์"
ณัวส	ณัวส (จูบาบ. น. 77)	- "การฆ่า"
ณูฉิง	ณูฉิง (จูบาบ. น. 7)	- "ชาว"

6.2 การประสมคำ

เขมรมีการสร้างคำนามอีกวิธีหนึ่งซึ่งแตกต่างจากการสร้างคำนามในข้อ 6.1 นั่นคือ นำหน่วยคำอิสระ 2 หน่วยมาประกอบกันเช่นเดียวกับการประสมคำในภาษาไทย คำหรือ

หน่วยคำที่หนึ่ง ได้แก่ คำ การ "การ" และคำ เสงจฎฐี "ความ" คำหรือหน่วยคำที่สองประกอบด้วยคำในหมวดคำ 2 หมวด ได้แก่ หมวดคำกริยา และหมวดคำกริยาคุณศัพท์ คำทั้งสอง คือ การ และ เสงจฎฐี นี้ มีความหมายตรงกับหน่วยคำว่า การ และ ความ ในภาษาไทย วิธีการสร้างคำแบบนี้ปรากฏพบในเขมร 2 ยุค คือ เขมรยุคปัจจุบัน และยุคกลาง ส่วนเขมรยุคโบราณ ไม่ปรากฏการสร้างคำนามโดยการประสมคำแบบนี้

6.2.1 คำที่หนึ่งเป็นคำ "การ"

คำประสมซึ่งประกอบด้วยคำ "การ" เป็นคำที่หนึ่ง คำที่นำมาต่อเป็นคำกริยาหรือคำกริยาคุณศัพท์ เช่น

คำที่หนึ่ง	คำกริยา	คำนาม	
การ	สร เสร	การสร เสร	"การเขียน"
การ	สัพะ	การสัพะ	"การไหว้"
การ	ยุสา ยฎฐิง	การยุสา ยฎฐิง	"การกระจายข่าว"
คำที่หนึ่ง	คำกริยาคุณศัพท์	คำนาม	
การ	จ้อ	การจ้อ	"ความสวยงาม"
การ	ซุสตุรว	การซุสตุรว	"การถูกฉีก"
การ	ซุชิล	การซุชิล	"ความซี้เกียจ"

6.2.2 คำที่หนึ่งเป็นคำ "เสงจฎฐี"

คำประสมซึ่งประกอบด้วยคำ เสงจฎฐี เป็นคำที่หนึ่ง คำที่นำมาต่อเป็นคำกริยา หรือคำกริยาคุณศัพท์ เช่น

คำที่หนึ่ง	คำกริยา	คำนาม	
เสงจฎฐี	ยล	เสงจฎฐี ยล	"ความเข้าใจ"
เสงจฎฐี	แนนำ	เสงจฎฐี แนนำ	"การแนะนำ"

คำที่หนึ่ง	คำกริยา	คำนาม	
เสจจฎฐิ	จ้เริน	เสจจฎฐิจ้เริน	"ความเจริญ"
คำที่หนึ่ง	คำกริยาคุณศัพท์	คำนาม	
เสจจฎฐิ	จ้อ	เสจจฎฐิจ้อ	"ความสวยงาม"
เสจจฎฐิ	อากรุก	เสจจฎฐิอากรุก	"ความยากจน"
เสจจฎฐิ	ฉุลาส	เสจจฎฐิฉุลาส	"ความฉลาด"

คำกริยาหรือคำกริยาคุณศัพท์บางคำอาจปรากฏกับคำ การ และคำ เสจจฎฐิ ได้ทั้ง 2 คำ เช่น คำกริยาได้แก่ การสุลาบ การสรเสร หรือ เสจจฎฐิสูลาบ เสจจฎฐิสรเสร เป็นต้น และคำกริยาคุณศัพท์ได้แก่ การกร การอากรุก หรือ เสจจฎฐิกร เสจจฎฐิอากรุก เป็นต้น

ผู้วิจัยได้พบการสร้างคำนามโดยการประสมคำแบบดังกล่าวนี้ในเขมรยุคกลางด้วย แต่จากเอกสารที่ค้นพบว่า ข้อมูลเขมรยุคกลางปรากฏเฉพาะปลายสมัย (ตอนที่ 2) ซึ่งตรงกับปลายสมัยอยุธยาต่อกับสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ข้อมูลที่พบแม้จะมีน้อยคำแต่ทุกคำก็ปรากฏในเขมรยุคปัจจุบันด้วย เช่น

เขมรยุคปัจจุบัน	เขมรยุคกลาง		
การกร	การกร	(จูบาบ.น.88)	"ความยากจน"
การสมทาย	การสมทาย	(จูบาบ.น.88)	"งานที่ยากเย็น"
เสจจฎฐิปุรแฮส	เสจจฎฐิปุรแฮส	(จูบาบ.น.46)	"การสูญสลาย"
เสจจฎฐิมูทุ	เสจจฎฐิมูทุ	(จูบาบ.น.46)	"ความเชื่องช้า ไม่ฉลาดเฉลียว"

6.3 อิทธิพลภาษาไทยในการสร้างคำนามแบบหนึ่งในภาษาเขมร

ในภาษาไทย คำบางคำอาจจะทำหน้าที่เป็นกริยาและเป็นนามโดยไม่ต้องเปลี่ยนแปลงรูปคำ บางคำอาจจะต้องเปลี่ยนแปลงด้วยการประสมคำ หรือ ผสานคำ คำกริยาที่เปลี่ยนหน้าที่เป็นคำนามด้วยการผสานคำ คือ ด้วยการเติมหน่วยคำไม่อิสระนั้น มีเป็นจำนวนน้อย และมักจะเป็นคำที่ขี้มมาจากภาษาเขมร เช่น คำว่า ตรวจ - ตำรวจ เป็นต้น วิธีการสร้างคำนามที่ปรากฏมากที่สุดคือ วิธีการประสมคำ โดยนำคำ 2 คำ หรือมากกว่านั้น มาประสมกันเข้า คำแต่ละคำเป็นหน่วยคำอิสระที่มีหน้าที่ทางไวยากรณ์ การสร้างคำนามโดยการประสมคำมีหลายแบบ เช่น

ก. คำนามกับคำนาม	เช่น	คนไข้	แกงหอยขม
ข. คำนามกับคำกริยาคุณศัพท์	เช่น	รถเร็ว	มดแดง
ค. คำนามกับคำบุพบท	เช่น	เครื่องใน	เมืองนอก
ง. คำนามกับคำกริยา	เช่น	ผ้าไหว	ไม้เท้า
จ. คำกริยากับคำกริยา	เช่น	ต้มยำ	พิมพ์ดีด

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ในภาษาไทยคำนามที่เกิดจากรวบรวมหน่วยคำว่า การ และ ความ¹ กับคำกริยาคุณศัพท์ และคำกริยา ตามลำดับ นั้น เป็นคำนามที่สร้างขึ้นได้เรื่อย ๆ ไม่มีที่จำกัด

1 ดร.กาญจนา นาคสกุล ได้จัดให้ "การ" และ "ความ" ในภาษาไทยเป็นหน่วยคำอิสระ และเรียกคำนามเช่น การกิน ความดี ว่าเป็นคำประสมที่มีคำหลักคงที่ (Compounds with constantly Recurring Heads) (ดูหน้า 3) ส่วนเสาวรัตน์ คาราวงษ์ ได้จัดให้ "การ" และ "ความ" ในวิทยานิพนธ์ชื่อ "คำผานและที่มาของหน่วยผานในภาษาไทย" หน้า 12 เป็นหน่วยคำไม่อิสระ ในที่นี้จะไม่พยายามวิเคราะห์ให้แน่ชัดลงไปว่า "การ" และ "ความ" ในภาษาไทยควรเป็นหน่วยคำอิสระหรือไม่อิสระ เพราะไม่ใช่ประเด็นปัญหาที่พิจารณาในวิทยานิพนธ์ ฉบับนี้

ส่วนในภาษาเขมร คำว่า "การ" และ "เสจฎฐี" สามารถปรากฏตามลำพังได้ จึงจัดเป็นหน่วยคำอิสระ เช่น

นาง มาน การ อุวี ชูละ
คุณ มี งาน อะไร บ้าง
"คุณมีงานอะไรบ้าง"

ชู้ มาน การ เรียบจี่ นูทะ
ฉัน มี งานตกแดง บาน
"ฉันมีงานตกแดงบาน"

หรือ

ชู้ วาย เสจฎฐี มิน แบก พิเพราะ ธรรม เนะ มาน เสจฎฐี ขาวเซรา
ฉัน ดี ความ ไม่ แตก เพราะ ธรรม นี้ มี ความลึกซึ้ง
"ฉันดีความไม่แตกเพราะพระธรรมข้อนี้มันลึกซึ้ง"

ฉะนั้น การดู เสจฎฐี อารก ในภาษาเขมรจึงเป็นคำประสม

เมื่อหน่วยคำที่หนึ่งเป็น "การ" คำที่มาร่วมจะเป็นคำกริยาเพียงหมวดคำเดียว
คำประเภทนี้บอกอาการของการกระทำ เช่น

คำที่หนึ่ง	คำกริยา	คำนาม
การ	กิน	การกิน
การ	นอน	การนอน
การ	คิด	การคิด
การ	ไหว้	การไหว้

เมื่อหน่วยคำที่หนึ่งเป็น "ความ" คำที่มาร่วมจะเป็นคำกริยาหรือคำกริยาคุณศัพท์
คำประเภทนี้ จะบอกสภาพที่หมายถึง คุณธรรม หรือ นามธรรม ได้ เช่น

คำที่หนึ่ง	คำกริยา	คำนาม
ความ	ตาย	ความตาย
ความ	จน	ความจน
ความ	คิด	ความคิด
ความ	เมตตา	ความเมตตา
คำที่หนึ่ง	คำกริยาคุณศัพท์	คำนาม
ความ	ดี	ความดี
ความ	ชั่ว	ความชั่ว
ความ	สูง	ความสูง
ความ	ยาว	ความยาว

ถ้ากริยาบางกริยาจะปรากฏทั้งกับหน่วยคำ "การ" หรือ "ความ" แต่
ความหมายของคำนามทั้งสองคำนี้ต่างกัน ถ้าปรากฏกับ "การ" จะหมายถึงการกระทำ และ

ถ้าปรากฏกับ "ความ" จะหมายถึงสภาพ ตัวอย่างเช่น

การตายของเขายังไม่รู้สาเหตุ

ความตายเป็นสมบัติของมนุษย์

การสร้างคำนามโดยวิธีดังกล่าวข้างต้นนี้ ไวยากรณ์ไทยโบราณเรียกว่า

"คำอาการนาม" ¹

ส่วนในภาษาเขมร เขมรสร้างคำนามได้ 2 วิธี วิธีที่หนึ่งเป็นวิธีของภาษาคำติดต่อดีวิธีที่สองเป็นการประสมคำที่ใช้ทั่วไปในหลายภาษา แต่เฉพาะคำประสมที่มีคำ "การ" และ "เสจกฺฎี" เป็นหลัก ใช้เหมือนในภาษาไทย การสร้างคำนามโดยวิธีแรกปรากฏในเอกสารที่ใช้ค้นคว้าในเขมรทุกยุค ได้แก่ ยุคปัจจุบัน ยุคกลาง และยุคโบราณ เช่น

เขมรยุคปัจจุบัน

"เหี้ย ชุลวัน เทา รว้ม คณิต ซา ม้วย ชุม่าง
แล้ว ตนเอง ไป รววม ความคิด เป็น หนึ่ง ศัตรู

วาย ชาท รบส ชุลวัน" (อนุชชาตินิยม.จ.530)
ตี ชาคี ของ ตัว

"แล้วตนเองก็รววมความคิดกับศัตรูมาทำลายชาติของตน"

เขมรยุคกลาง

"โอย อุนก เนาะ เทาว โส่วย แอ ต พาวตุตาเริก
ให้ คน นั้น ไป เสวย - ที่ บัญจนรก

ทั้ง 500 ชาท กุเนค" (นครวตุต.16)

"ให้บุคคลนั้นตกนรกชื้อบัญจนรกทั้ง 500 ชาติ"

¹ พระยาอุปทิศศิลปสาร, ไวยากรณ์ไทย : วจีวิภาค, (พระนคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2499) หน้า 29.

หรือ

"กู่ ทุ ก โอย บูร เสจจภูมิหุ" (จูบาบ.น.46)
 อยา ไว ใ ให้ นาน ความเนือยชาไมฉลาคฉลิว
 "อย่าเป็นคนเนือยชา ไมฉลาคฉลิว"

การสร้างคำแบบที่สองนี้ตรงกับการสร้างคำนามในภาษาไทย ซึ่งเป็นแบบที่มีไ้
 แพร่หลาย และสามารถจะสร้างขึ้นใหม่ได้เรื่อย ๆ ไม่มีที่จำกัด นอกจากนี้ ไทยยังสามารถ
 ประกอบหน่วยคำ "การ" เข้ากับคำนามอื่น ทำให้เกิดเป็นคำนามใหม่ได้อีกด้วย เช่น คำว่า
 การเมือง การไฟฟ้า เป็นต้น

การใช้หน่วยคำ "การ" และ "ความ" ประกอบเข้ากับคำกริยา และคำกริยา
 คุณศัพท์นั้น ปรากฏในเอกสารภาษาไทยสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2164 แล้ว
 ตัวอย่างเช่น

"ครั้งนี้เรขอมีลมาศ คือความสนิทเสมหาจ เป็นไมตรีด้วยเรา"

(ประชุมจดหมายเหตุ.น.17)

และในปี พ.ศ. 2219 ตัวอย่างเช่น

"ถ้ามีการฉลอง การออกพระวรวงษา การบวชนาคหลวงนั้น"

(ประชุมจดหมายเหตุ.น.88)

จากการศึกษาวิธีการสร้างคำนามในภาษาเขมรยุคต่าง ๆ และการสร้างคำนาม
 ในภาษาไทยจึงบรรยายมาข้างต้นนี้ ทำให้ได้ข้อสรุปว่า การสร้างคำนามของเขมรแบบที่ 2
 นี้จะเป็นแบบที่เขมรยืมจากไทย ทั้งนี้ จากเหตุผลที่พอจะสรุปได้ 4 ประการ คือ

1) เขมรเริ่มมีวิธีการสร้างคำแบบนี้หลังจากที่ได้มีการติดต่อกับไทยมาระยะ
 หนึ่งแล้ว คือ ตั้งแต่ยุคกลางลงมา ก่อนหน้านั้นขึ้นไปไม่มีหลักฐานปรากฏว่ามีลักษณะการสร้างคำ
 แบบนี้อยู่ในเอกสารภาษาเขมร

2) คำที่นำไปประสมกับคำกริยา และกริยาคุณศัพท์ เพื่อให้เป็นคำนามนั้น เป็นคำที่มีความหมายเกี่ยวกับคำในภาษาไทยที่ทำหน้าที่อย่างเดียวกันนี้ และยังเป็นคำเดียวกันด้วยคำหนึ่ง คือคำว่า "การ" แม้ว่าคำนี้จะเป็คำยืมจากภาษาบาลี ก็น่าจะเชื่อได้ว่า เขมรใช้ในหน้าที่นี้ตามแบบอย่างที่ใช้ในภาษาไทย

3) การประสมคำว่า "การ" และ "เสจจฎฐี" กับคำกริยา และ กริยาคุณศัพท์ เพื่อให้เป็นคำนาม ในเขมรมีตัวอย่างที่ใช้คำสับสนกันอยู่บ้าง ซึ่งอาจจะพิจารณาได้ว่า เพราะเป็นสิ่งที่รับไปจากภาษาอื่น ผู้ใช้ภาษาที่ไม่ทราบหลักการก็อาจจะใช้คำสับสนไปได้

4) ในภาษาเขมรปัจจุบันมีตัวอย่างคำนามที่สร้างด้วยวิธีการ เติมหน่วยคำไม่อิสระ ปรากฏคู่กับคำนามที่สร้างแบบคำประสม หรือคำที่เติมหน่วยคำไม่อิสระปรากฏร่วมกับคำว่า "การ" หรือ "เสจจฎฐี" เช่น

"ใน พระ ราช พิธี จรด พระ นงคัล 닝 ทรง บาน
 ใน พระ ราช พิธี จรด พระ นังคัล จะ ทรง ได้
 อ่พานาว ลู่ โอย ปรุชาพลรรฐ ธิ ปรู้ง ปรุกบ รบร กสิกรรม
 อ่อนวอน ขอ ให้ ปรุชาพลรรฐ พยายาม พยายาม ประกอบ อาชีพ กสิกรรม
 มาน การฏำ สุรว โทศ สญญาก ชา ฎฐี โอย มาน เจริน
 มี การปลูก ชาวเปลือก ชาวโศศ ถั่ว เป็น ต้น ให้ ได้ มาก
 พิ เพราะ จุนำ เนะ ปรากฏ ชา ฎฐำ ท่างเนะ 닝 บาน ผล
 - เพราะ ปี นี้ ปรากฏ เป็น การปลูก ทั้งนี้ จะ ได้ ผล
 เจริน" (อุณกชาตินิยม ฉ.412)

มาก

"ในพระราชพิธีจรดพระนังคัล ทรงอ่อนวอนขอร้องให้ประชาชนพยายาม ประกอบอาชีพกสิกรรม เช่น ทำนา ทำไร่ชาวโศศ ไร่ถั่ว เป็นต้น ให้ได้มาก ๆ เพราะ ปีนี้ปรากฏว่ามีการเพาะปลูกเพียงเท่านั้น ก็ได้ผลผลิตมาก"

หรือ

"เทียบ การจ้เริน เนะ บาน เหวี โอย ครอบ มชูดฐาน
แล้ว ความเจริญ นี้ ได้ ทำ ให้ ครอบ ตรงกลาง

ประเทศ โทศ สรเสริ มิน ฎาจ (อุกษัตินิยม ฉ.440)

ประเทศ - สรรเสริฐ ไม ชาค

"ความเจริญแบบนี้ ทำให้นานาประเทศอดสรรเสริฐไม่ได้"

หรือ

"ขุณู สุม เลิก กร วนุทา บงค ฎล คุณนุญย พระ ภควนุตมุนี
ฉัน ขอ ยก มือ ไหว บังคม ถึง บุญคุณ พระ ภควคิ

สุม โอย โลก ช่วย โลก-อนก นาง ท่าง อด โอย บาน เสจฎฐิจุมเริน

ขอ ให้ คุณ ช่วย คุณ-คน นาง ทั้ง หมค ให้ ได้ ความเจริญ

ครอบ ปุรการ

(สุฎาต. น.319)

ครอบ ประการ

"ฉันขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัยช่วยคลบ้นคาลให้คุณผู้ชาย คุณผู้หญิง

และบุคคลอื่น ๆ มีแต่ความเจริญครบทุกประการ"

6.4 การสร้างคำกริยากริตด้วยการเติมหน่วยคำไม่อิสระ

เขมรสร้างคำกริยากริตโดยการเติมหน่วยหน้าศัพท์และหน่วยกลางศัพท์ที่คำกริยา
และคำกริยาคุณศัพท์ ดังนี้

6.4.1 การเติมหน่วยหน้าศัพท์

หน่วยหน้าศัพท์ที่เขมรเติมหน้าคำกริยา และคำกริยาคุณศัพท์มี 3 หน่วย
ได้แก่ บิ บ และ ภ หน่วยหน้าศัพท์ทั้ง 3 หน่วยนี้ ทุกหน่วยเติมทั้งหน้าคำกริยาและ
คำกริยาคุณศัพท์ ดังนี้

หน่วยหน้าศัพท์	คำกริยา		คำกริยาการีต	
บ	บาท	"หาย"	บ้บาท	"ทำให้หาย"
บ	บาย	"กระจาย"	บूरาย	"ทำให้กระจาย"
ภ	ฐ	"รวมกัน"	ภฐ	"ทำให้รวมกัน"
หน่วยหน้าศัพท์	คำกริยาคุณศัพท์		คำกริยาการีต	
บ	ดูลง	"เปรี้ยว"	บ้ดูลง	"ทำให้เปรี้ยว"
บ.	ราบ	"เรียบ"	บूरาบ	"ทำให้เรียบ"
ภ	ชำ	"ชุม"	ภฐำ	"ทำให้ชุม"

6.4.2 การเติมหน่วยกลางศัพท์

หน่วยกลางศัพท์ที่เขมรเติมหน้าคำกริยาและกริยาคุณศัพท์มีเพียงหน่วยเดียว

คือ - คั้งนี้

หน่วยกลางศัพท์	คำกริยา		คำกริยาการีต	
-	เมือ	"ใช้"	บ้เมือ	"ทำให้ใช้"
-	สุล่าย	"ตาย"	สมูล่าย	"ทำให้ตาย"
-	เฎฐา	"ร้อน"	ก้เฎฐา	"ทำให้ร้อน"
-	ตฐูว	"ถูก"	ม้ตฐูว	"ทำให้ถูก"

การสร้างคำกริยาโดยวิธีเติมหน่วยหน้าศัพท์และหน่วยกลางศัพท์พบในเขมรทั้ง 3 ยุค

ได้แก่ ยุคปัจจุบัน ยุคกลาง และยุคโบราณ คำหลายคำปรากฏในเขมรทุกยุค บางคำปรากฏเฉพาะเขมรยุคปัจจุบัน และยุคกลาง และบางคำก็ปรากฏเฉพาะเขมรยุคโบราณ เช่น

เขมรยุคปัจจุบัน	เขมรยุคกลาง	เขมรยุคโบราณ	
บเรียน	บเรียน ¹	บรยุชน (จารึกเขมร.235)	"ทำให้เรียน"
บู้สีก	บู้สีก ²	บู้สีก (จารึกเขมร.235)	"ทำให้สีก"
บงูเกิด	บงูเกิด ³	บงูเกต (จารึกเขมร.235)	"ทำให้เกิด"
-	-	บงูควย (จารึกเขมร.235)	"ทำให้นั่ง"
ร้เงาะ	ล้เงาะ (นครวัดต.1)	-	"ทำให้หลุด"
ร้ราง	ร้ราง (นครวัดต.1)	-	"ทำให้พินาศ"

6.5 การเรียงคำ

ในเขมรยุคปัจจุบันพบว่า คำกริยาซึ่งควรจะใช้รูปกริยากริตรีทหลายคำได้เปลี่ยนรูปเป็นกลุ่มคำ ซึ่งประกอบด้วย คำว่า เชวี่ "ทำ" กับคำ โอย "ให้" นำหน้าคำกริยา เป็น เชวี่โอย แปลว่า "ทำให้" ซึ่งมีความหมายตรงกับการสร้างคำกริยากริตรีท ในข้อ 6.4 เช่น

คำกริยา	เติมหน่วยหน้าหรือกลางศัพท์	การเรียงคำ	
ฉี่	บฉี่	เชวี่โอยฉี่	"ทำให้ฉี่"
สุลาบ	สมุลาบ	เชวี่โอยสุลาบ	"ทำให้ตาย"
สุอาต	ล้ออาต	เชวี่โอยสุอาต	"ทำให้สะอาต"
เกิด	บงูเกิด	เชวี่โอยเกิด	"ทำให้เกิด"

1 - 3 ไม่พบในเอกสารที่ค้นคว้า แต่ปรากฏในเอกสารยุคปัจจุบัน และ ยุคโบราณ จึงน่าจะมามีในยุคคลงด้วย

การสร้างคำกริยากริตรีโดยกริยาริยงคำกริยา 2 คำ เข้าคู่กันนี้มีลักษณะคล้ายคลึงกับการประกอบคำกริยาริตรีในภาษาไทย วิธีการสร้างคำกริยาแบบนี้พบในเขมรปัจจุบันเพียงยุคเดียว ส่วนเขมรยุคอื่น ๆ ได้แก่ เขมรยุคกลาง และยุคโบราณ ไม่พบข้อมูลในเอกสารที่ค้นคว้า (ดู 6.6)

6.6 อิทธิพลภาษาไทยในการสร้างคำกริยาแบบหนึ่งในภาษาเขมร

ในภาษาไทย มีกริยาริตรีแบบหนึ่งประกอบด้วยคำกริยา 2 คำ เรียงกัน และมีคำว่า "ให้" เป็นคำเชื่อมกริยา เช่น กินให้อิ่ม นอนให้หลับ ทำให้ดี เป็นต้น และในกริยาริตรีแบบนี้ อาจจะมีคำนามซึ่งทำหน้าที่เป็นกรรมตรงของกริยาตัวแรกได้ด้วย เช่น กินข้าวให้อิ่ม ทำตัวให้ดี เป็นต้น

ในอีกกรณีหนึ่ง คำว่า "ให้" มีหน้าที่เชื่อมอนุพากย์นามกับอนุพากย์หลัก¹ เช่น เขาทำให้ฉันร้องไห้ เธอทำให้เขาพินาศ เธอทำให้เขาสี่กออกมา เป็นต้น

ส่วนในภาษาเขมร ความหมายของกริยาที่มีคำว่า "ทำให้" นำหน้า แสดงได้ด้วยคำกริยากริตรี ซึ่งเป็นกริยาที่สร้างขึ้นจากการ เติมหน่วยหน้าศัพท์และหน่วยกลางศัพท์กับคำกริยา สกรรม กริยาอกรรม หรือ คำกริยาคุศศัพท์ การสร้างคำกริยากริตรีแบบนี้ ปรากฏในภาษาเขมรทุกยุค ดังนี้

เขมรยุคปัจจุบัน

"ละ บุรุษ เนาะ รัลาง ชนุช ก็ เทา เกิด ซา บุตร เสื่อ"
 ถึง บุรุษ นั้น ทำให้พินาศ ชันช ก็ ไป เกิด เป็น บุตร เศรษฐี
 "เมื่อบุรุษนั้นตาย ก็ไปเกิดเป็นบุตร ของเศรษฐี"

¹ คุษฎิพร ชานีโรคสถานท์. "อนุพากย์ในภาษาไทย" วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต แผนกวิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2512 (อัครสำเนาะ) หน้า 21.

หน้าคำกริยาปกติ และใช้ในความหมายที่ตรงกับกริยากริิตเช่นนี้จึงน่าจะสันนิษฐานว่าเขมรได้อิทธิพลไปจากภาษาไทย โดยการแปลคำแปลของกริยาวลีในภาษาไทยกลับไปเป็นเขมรอีกทีหนึ่งปรากฏว่ามีกริยากริิตตามแบบไทยแทนการใช้คำประธานตามแบบเดิมของเขมรมากขึ้นในปัจจุบัน ส่วนวิธีการสร้างคำกริยากริิตแบบคำคิดต่อที่มีมาแต่สมัยโบราณและใช้เรื่อยมาจนถึงเขมรยุคปัจจุบันก็มีที่ใช้น้อยลง คำกริยาที่ไม่ปรากฏว่ามีกริิตเติมหน่วยหน้าศัพท์ "บំ" มาแต่เดิม เมื่อต้องการใช้เป็นกริยากริิต ก็มักจะประกอบรูปเป็นวลีว่า เชววิโอย - มากกว่าจะใช้รูป บំ - เช่น

"บง เชว โอย คาค บิ (พจนานุกรมเขมร-อังกฤษ.437)
 ฟี ทำ ให้ เขา ร้องให้
 "ฟีทำให้เขาร้องให้"

หรือ

"อนุก ณง เก แดง นิยาย ถา กวมง แกล บาน เทา
 คน ควย เขา - พุก ว่า เด็ก ชิง ได้ ไป
 เรียน สุตฺร เนา สาลา บาร่าง เจริน สอบ เชพิม
 เรียน หนังสือ อยู่ โรงเรียน ปรังเศส มาก เกลียค สะอดสะเอียน
 การ แสร จังการ บง เอง เนะ เชว โอย เม็ญ ถา นิยาย ฏจุนะ
 การ นา ไร ฟี เอง นี้ ทำ ให้ เห็น ว่า พุก เช่นนั้น
 ชา การ มิน พิต เพีย" (บุกาสุรโพน น.34)
 เป็น การ ไม่ จริง เลย

"เขากล่าวกันว่า เด็กที่ได้เรียนหนังสือโรงเรียนปรังเศสเกลียคสะอดสะเอียนการทำไรทำนา ฟีเองทำให้(คนอื่น)เห็นว่าคำพุกเช่นนั้นไม่จริงเลย"